

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Sectio Prima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

mero Chrysippum (nos Ecclesiasten dicamus) enarro. Multò verò maximè tunc erubesco, si quis à me petierit sibi prælegi Chrysippum, cùm facta verbis eius consentanea præstare non possim. Hæc pauca de mente non minùs Ecclesiastæ, quàm meâ, visum fuit præfari: nunc rem ipsam, diuino adspirante fauore, aggrediamur.

S E C T I O P R I M A.

E C C L E S I A S T E S.

VERS. 2. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

3. Quid habet ampliùs homo de vniuerso labore suo, quo laborat sub Sole?

M E T R I C A P A R A P H R A S I S.

QVALITER elisa iactatus fragmine puppis
 Per freta, per scopulos, per vada mersa salo,
 Lutore Trinacria fato subductus, & ex spes
 Institor, heu! sparsas æquore plangit opes;
 Et modò perfidia ventos arcescit & undas,
 Et modò culpatis terret aplustra Notis:
 Sic ego nauifragâ vitæ per mania pinu
 Ludibrium Boreæ, ludibriumque sali,
 Mersus, & emersus, post luctisonos singultus
 Ingemino, voces quæ sinit ire dolor:
 Nulla fides pelago, nec merces vlla periclis:
 Nulla fides pelago, nauita, parce rati.
 Parce rati, neque te ridens irrideat æquor,
 Cui Zephyrus placidis lenis oberrat equis.

Blan.

Blanda licet leuibus crispentur terga flabellis,
 Aut Speculi referant æquora strata vicem;
 Sub placido decimi celantur marmore fluctus,
 Sub Zephyro Boreæ spumea bella latent.
 Heu! quota fluctuomis pila ludicra voluitur Austris
 Cymbula, quæ placido soluerat cussa mari?
 Cetera quid memorem dubij discrimina ponti,
 Qualia funestus plurima mundus habet?
 Hic vbi seua rates absorbet ad ima charybdis,
 Fauce pari sorbens belluo luxus hiat.
 Hic vbi spumosis Symplegades astra laceffunt
 Fluctibus, irarum consona bella caue.
 Hic vbi dementat modulis Acheloïa Siren,
 Nonne voluptatis pingit in ore typum?
 Hic succincta canes vbi Scylla regurgitat vndas,
 Ah! ne te simili sorte libido rotet;
 Nulla fides pelago, nec merces vlla periclis:
 Nulla fides pelago, nauita, parce rati.
 Quin agedum fac vela spei, remosque fatiga;
 Solue age fluctuagas in tua vota trabes,
 Quâ via pandit opes, vel quâ via pandit honores;
 Mercedem explebunt ventus & aura tuam.
 Non alia Æolio captantur præmia regno:
 Carbasa nil maius retia vestra petunt.
 Quid fuit hoc mercis, Myniis quod contulit Argo,
 Qui docuere rudis terga domare sali?
 Phryxeum vellus, merx primâ digna carinâ,
 Et maius pelago Colchica lena malum.
 Hoc erat, ut sæcli turbarent fœdera mundi?
 Vt fierent noster disita regna timor?
 Ah! minus est, nobis quod quaritur: aura fauoris.
 Infima sex terra: pignus honoris, onus,

Famaque post cineres, ventosior alite vento,
 Grataque Ciræo fæda sagina gregi.
 O! quicumque colis vanissima somnia vitæ,
 Qui pretium ventis ludibrisque facis;
 Despue delicias, ventrisque animique saburræ,
 Despue diuitias, putrida frustra soli:
 Nec te forma iuuet, spoliū breue labilis æni:
 Nec te fama iuuet, postuma præda necis.
 Quidquid alit mundus, tibi sit quod imago theatri,
 Bulla maris, somni ludus, inane nihil.

PROSA EXEGESIS.

NAVFRAGVM vobis introduxi Ecclesiasten, & merito quidem; qui nec integrâ nauī, nec saluis mercibus, post innumera vitæ probra, nominisque ac famæ dehonestamenta, ex hoc tumultuoso rerum humanarum freto emerferit. Sed & Ecclesiasten dedi ex naufrago, pertæsum scilicet vitæ prioris, & quæ nimio suo damno didicit, appositissimo ad persuadendum genere dicendi inculcantem, in quo neque orationis candor, nec sententiarum grauitas, neque experientiæ desideretur auctoritas.

Itaque non absimilem mihi cogitatione formaui eius orationem grauiſſimæ illi cohortationi D. Hieronymi ad Heliodorum, quâ illum de periculis huius vitæ certiore facit. Hæc ego, inquit, non integris rate vel mercibus, nec quasi ignarus fluctuum præmo-
 neo; sed quasi nuper naufrago eiectus in littus, doctus nauta timidâ nauigaturis voce denuntio. In illo æstu charybdis luxuriæ salutem vorat: ibi ore virgineo ad pudicitia perpetrandâ naufragia, Scylla cœu-
 nidens, libido blanditur. Hic barbarum littus: hic dia-

Hierony.
 Epist. 1.

Mundi pe-
 ricula.

diabolus pirata portat vincula capiendis. Nolite credere, nolite esse securi. Licet in modum stagni fufum æquor arrideat, licet vix summa iacentis elementi spiritu terga crispentur; magnos hic campus montes habet. Intus inclusum est periculum. Tranquillitas ista, tempestas est. Nec vnum monstri genus, aut vna pestis in hoc mari magno pertimescenda, sed omnia vndique mala perniciem minantur, luxuriæ fyrtes, honorum ac dignitatum scopuli, charybdis auaritiæ, Scylla libidinis, contentionum Symplegades, euripus sapientiæ; abyssus diuinorum iudiciorum. Nec desunt quæ in pericula pelliciant, aut adulationum aut voluptatum Sirenes. Harum suavi modulationi si quis aures occluserit, is demum sapit, ait Seneca: quibus ^{Seneca} ceram parum est obdere. ^{Epist. 31.} Firmiori spissamento opus est, quàm vsum in sociis Vlysses ferunt. Sirenum vox illa, quæ timebatur, erat blanda quidem, non tamen publica: at hæc quæ timenda est, non ex vno scopulo, sed ex omni terrarum parte circumsonat, & quasi grato celeumate ad vela explicanda, & rudentes expediendos inuitat.

At quo tandem præmio, aut quâ mercede propositâ, tam incerta suadet subire pericula, imò certa fatalis naufragia? Ventos promittit, aut si quid vento vilius est & inconstantius. Quid enim aliud braçteati dignitatum tituli? quid lemniscata nobilitatis stemmata? quid viscata fortunæ dona? quid bellè compta Veneris sterquilinia? quid melle oblitæ voluptatis illecebæ? quid denique sunt res omnes humanæ, quæ nos in breuia vitiorum fyrtesque pertrahunt, & ab æternæ salutis consiliis auertunt, nisi ventus, umbra, vapor, fumus, & ipsa vanitatum vanitas?

B 2

Nam

*Vanitas
multiplex
significatio.*

Nam siue vanum id esse velis, quod ad finem homini propositum nihil conducit; non tantum nihil conducunt, sed etiam auertunt à Deo, & æternæ beatitudinis nostræ scopo, res humanæ: siue vanum id appelles, quod fallax est & mendax; an potest vlla fraus esse maior, aut mendacium perniciosius eo, quo nobis imponunt hæc picta ludibria? siue malis id esse vanum, quod nihil in se complectitur solidi; quid fumulis ac fauillis atque adeò ipso vento excogitari potest inanius? seu denique vanum idem esse dicas, quod inconstans, fragile, caducum, variisque mutationibus obnoxium; quid aliud sunt res humanæ, quàm temporis ac fortunæ spolia? sed immoremur tantisper in singulis.

*Gregorius
Nyssen. in
Ecclesiast.
Vanum idē
quod inuti-
le.*

Vanitas eorum dicitur, ait Nyssenus, quorum nullus vsus, aut quæ magno studio & contentione facta sunt, nullo scopo proposito. Eiusmodi est, aduersus stellas eiectio, ventorum venatio, cursoris cum vmbra suâ de velocitate concertatio, & si quæ sunt eiusmodi, quæ temerè facta sunt, vanitatis verbo continentur. Ita prorsus alienum est à proposito Sapientis (vt absque ambagibus animi sensum eloquar) planeque vanissimum, diuitiis, deliciis, honoribus, ceterisque eiusmodi puerilibus crepundiis, quæ apud homines in pretio habentur, inordinato affectu adhærere. Nimum quantum hæc omnia dissident à scopo, quem nobis præfigimus, æternæ beatitudinis. Imensum est desiderium nostrum: hæc omnia suis modulis dimensa sunt. Æternum est desiderium nostrum: hæc omnia breuissimi temporis limitibus coarctantur. Cæleste ac diuinum est desiderium nostrum: hæc omnia humana sunt, ne dicam infra hominem.

Quæ-

Quænam igitur ab his tam futilibus bonis, ac ne bonis quidem, speranda quies aut beatitas? Fecisti nos Domine ad te, ait D. Augustinus, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Frustrâ minora venamur solatia: animum infiniti Dei capacem, quidquid finitum est, Deoque minus, non explebit.

Augustinus
lib. 1. Confession. capite 1.

Tantum abest, ut mendacio (quæ fuit altera notio vanitatis) velut pabulo beatitatis pascatur. An ego beatos existimem, quos Scythiæ Sarmatiæque tituli, aut triginta Mithridatis Regnorum diadema nobilitat; cum non ignorem, quot mala, quot pericula, quot calamitates occultet infelix illa fascia? An eos suspiciam, quibus obuios submouet licitor, aut quos importuna clientum turba circumstat; cum sciam, neminem minus sui iuris esse, quam qui in plurimos sibi ius arrogauerit? An eos fortunatos esse dicam, qui sibi fortunam desponsasse videntur? Non magis certè, quam illos liberos, quibus ampla palatia pro carcere perpetuo designantur. Obruit illos quidem fortuna muneribus, sed totidem vinculis constrictos, sui iubet esse mancipij. An denique molles illos & effeminatos felices putem, quos supra hominum capita turbamque despectam lectica suspendit? quorum palato peregrini nemoris aucupia, remotique littoris piscatus inferuiunt; cum videam, delicatulos illos immodicâ saginâ nauseaque crudelius, quam pauperes inediâ atque egestate, torqueri? Personata est omnis ista felicitas: neque hæc lenocinia cuiquam, nisi stulto, aut volenti fortassis, os sublinunt. Sic oculis libenter imponimus, dum parietes miramur tenui marmore incrustatos, cum sciamus, quale sit istud quod absconditur. Et cum auro tecta perfundimus, quid aliud quam

Bona fortuna fallacia.

Seneca
Epist. 115.

mendacio gaudemus? scimus enim, sub illo auro fœda tigna latitare. Nec tantùm parietibus aut laquearibus ornamenta prætendimus; omnium istorum, quos incedere altos vides, bracteata felicitas est.

Huic vanitatis mendacio affine est, quòd Chrystomus & Nyssenus vanum definiunt, nomen aut sonum sine re. Nos addere possumus, corticem sine nucleo, flores sine fructu, titulum sine dominio, pallium sine Philosophiâ, mensam sine cibis. Et sanè nulli rei aptius voluptates profanas comparauero, quàm mensæ Heliogabali, quam ad ludibrium amicis instrauerat, in quâ cibi omnes è vitro, ad imitationem veritatis efficti, irritandæ potiùs, quàm sedandæ orexi inferuebant. Alium cibum mensæ voluptatis, aut, si mauiultis, vanitatis, magis accommodatum nullum inuenio, nisi fortè poma Sodomitica, de quibus sic habet Solinus, præ se ferre quidem illa speciem maturitatis, ceterùm speciosæ cutis ambitione fauillaceam intrinsecus fuliginem abscondi, quæ vel leui pressa tactu fumum exhalet, & fatiscat in vagum puluerem. Nihil certè à voluptate sperandum est maius.

Solinus
c. 36. &
Aug. l. 21.
de Ciuit.
c. 5.

Honores
vani sunt
& inanes.

Plurarch.
in Fort.
Alexandri
lib. 2.
Status.
Sueton. in
Caligulâ.

An præstantius forsân aliquid à titulis ac dignitatibus, quæ vulgus hominum tantopere suspicit? Profectò ne pueri quidem tam perditè insaniunt, cum titulos inter se partiuntur, vt eos absque meritis, vllius pretij esse ducant. Nam *pueri ludentes, Rex eris, aiunt, si rectè facies*: at superbi & ambitiosi indebitis & inanibus titulorum fumis pascuntur. Quis non rideat Clearchum Heracleæ tyrannum, cognomento Ceranophorum, qui filium etiam Tonitrum appellauit? Quis non explodat Salmonea, Caligulam, aliosque nonnullos Iouis schemate insignibusque conspicuos?

Nec

Nec minùs Saporis est exhibilanda vanitas, qui se Regem Regum, participem siderum, fratrem Solis & Lunæ voluit indigetari.

Ammianus
Marcellinus
lib. 17.

Quid nunc reliquam fortunæ pompam explicem, quâ frequenter oculos imperitorum fascinat? Certè cum eius merces curiosius intueor, videor mihi ad Septentrionale Finnum emporium delatus, quibus inter ceteras merces solemne est ventos pretio vendere: aut in palatium aliquod Heliogabali penetrasse, qui, proposito præmio, millena pondo araneorum conquiri, & ad se deferri iubebat; collectaque dicuntur decem millia pondo araneorum, ex quo magnitudinem urbis Romanæ colligebat. Et verò, *quid habet amplius homo de omni labore suo?* Quid aliud agunt, qui instar araneorum seipso exenterantes, diuitias tamquam optima vitæ subsidia conquirunt? *Oua aspidum rupe- runt,* ait Propheta, *& telas aranea texuerunt.* Sed frustra: *telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis.*

Bona fortuna inania.

Olaus 1.3.
cap. 15.

Lampri-
dus in He-
liogabalo.

Isaia 59, 5.

Postremo & illud ad cumulum vanitatis accedere dixi, quòd res humanæ numquam in eodem statu permanent, sed fragiles sunt, fluxæ, caducæ, ac perpetuis mutationibus obnoxia, non secùs ac ludicra quædam temporis & fortunæ pila; ac instar scenicæ cuiusdam representationis, in quâ reductâ cortinâ, totus ille theatralis apparatus euanescit, & spectatores repente destituit, aut certè spectatores ipsi è medio fabulæ, mortis interuentu subducuntur. Denique nil nisi pompa sunt, illi non absimilis, quam olim in apparatu Circensi Romæ vidit Attalus Philosophus; cuius opportunam cohortationem coronidis loco subnectam. *Vidistine,* inquit, *quàm intra paucas horas ille ordo,*

Res huma-
na fluxa &
instabiles.

Seneca E-
pist. 110.

quam-

quamuis lentis dispositusque, transferit? Hoccine totam vitam nostram occupabit, quod totum diem occupare non potuit? Hoc itaque mihi ipsi dico, quoties tale aliquid perstrinxit oculos, quoties occurrit domus splendida, cohors culta seruorum, lectica formosis imposita calonibus: Quid miraris? quid stupes? Pompa est. Ostenduntur res istæ, non possidentur: & dum placent, transeunt. Latius hoc docet Ecclesiastes exemplo rerum naturalium, dum subiungit:

SECTIO SECVNDA.

ECCLESIASTES.

VERS. 4. Generatio præterit, & generatio aduenit: terra autem in æternum stat.

5. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur: ibique renascens
6. gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur.
7. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur vt iterum fluant.

METRICA PARAPHRASIS.

EHEU! fugaces orbita temporum
 Propellit umbras, omnia peritiam
 Vastare; nec Vernans iuuentus
 Pegaseos remoratur annos.

Ætate